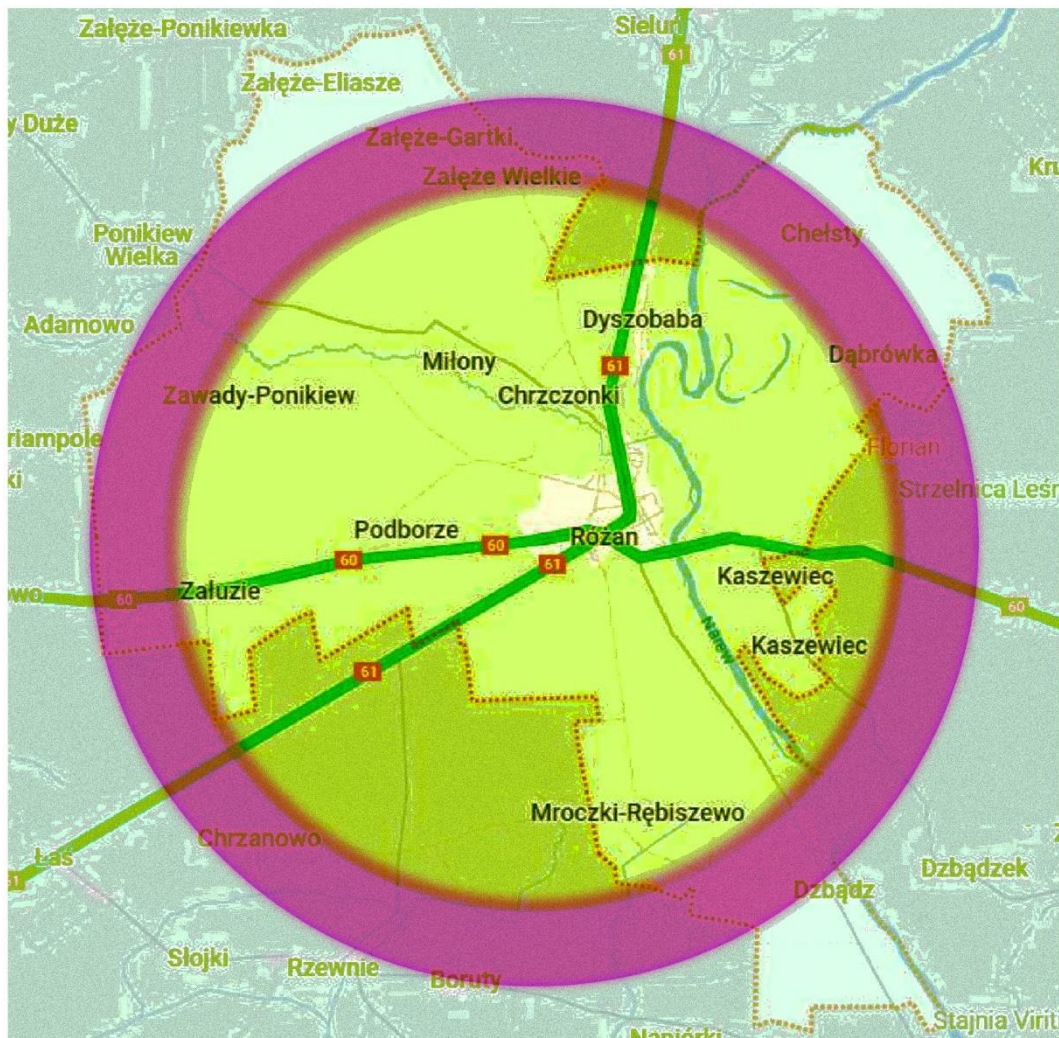

Diagnoza potencjału kulturowego Gminy Różan

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury: Dom Kultury+ Edycja 2024

Spis treści

Rozdział 1. Założenia i metodologia.....	3
Rozdział 2. Potencjał lokalny.....	12
Rozdział 3. Praktyki kulturowe mieszkańców.....	18
Rozdział 4. Relacje Gminnego Ośrodka Upowszechniania Kultury ze społecznością lokalną.....	27
Podsumowanie i rekomendacje.....	29
O Raporcie.....	31

Rozdział 1. Założenia i metodologia

1.1. Program Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne

Prezentowany raport został opracowany na zlecenie Gminnego Ośrodka Upowszechniania Kultury w Różanie (dalej: Ośrodek Kultury, GOUK), w ramach projektu „Akcja Od-Nowa”, który otrzymał dofinansowanie z Programu Narodowego Centrum Kultury (NCK) Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne 2024 (dalej: Program). Instytucja bierze udział w Programie już po raz drugi (poprzednio uczestniczyła w nim w 2020 roku).

Zgodnie z regulaminem strategicznym celem Programu jest:

inicjowanie działań służących wzmocnieniu zaangażowania domów kultury w życie społeczności lokalnej, odkrywaniu i rozwijaniu potencjału i kapitału kulturowego jej członków oraz kulturotwórczych zasobów społeczności [1].

Program ma zwiększać zaangażowanie domów kultury, ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w życie społeczności lokalnych poprzez odkrywanie i wspieranie oddolnych inicjatyw kulturotwórczych, realizowanych przez mieszkańców gmin miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich. Poprzez realizację Programu ma nastąpić tworzenie warunków sprzyjających refleksji domów kultury z wykorzystaniem systematycznego mikrodiagnozowania społeczności lokalnej [2].

Program składa się z dwóch etapów. Pierwszy obejmuje przeprowadzenie diagnozy identyfikującej zasoby kulturowe danej społeczności lokalnej. Wypracowane w ramach działań badawczych wnioski i rekomendacje stają się podstawą do stworzenia zasad wyboru inicjatyw, które mieszkańcy będą mogli zgłaszać w otwartym naborze. Wybrane inicjatywy są realizowane w drugiej fazie Programu.

Zgodnie z regulaminem jednym z oczekiwanych efektów Programu jest wzmocnienie roli domu kultury jako miejsca otwartego, wspólnego dla wszystkich mieszkańców. W celu osiągnięcia tego rezultatu zaplanowane działania powinny służyć przede wszystkim inicjowaniu nowych praktyk zarządzania instytucją kultury, odkrywaniu i pobudzaniu aktywności społecznej, wspomaganie rozwoju kapitału społecznego i kulturowego oraz poznawaniu nowych możliwości współpracy z mieszkańcami [3].

1.2. Podstawowe pojęcia

W prezentowanym raporcie posługujemy się specyficznym rozumianym pojęciem „kultury” oraz pokrewnymi pojęciami „uczestnictwa w kulturze” i „praktyk kulturowych”.

W literaturze przedmiotu funkcjonują dwojakiemu rodzaju definicje pojęcia „uczestnictwo w kulturze”. Zjawisko to bywa opisywane albo w znaczeniu wąskim, głównie jako:

proces tożsamy z odbiorem (recepcją), uczeniem się, wykorzystywaniem i konsumowaniem dóbr kultury wytworzonych przez innych [4], albo w znaczeniu szerokim, antropologicznym – jako aktywny proces włączania i wyłączenia się jednostek i grup, przedmiotów, idei, zachowań oraz ich konfiguracji w konkretne sytuacje (codzienne i odświętne) uregulowane kulturowo [5].

Działania badawcze prowadziliśmy ze świadomością tego dualizmu definicyjnego, uznając, że można tu przyjąć istnienie pewnego kontinuum, które w swym zakresie ujmuje zarówno model kultury elitarniej – wymagającej mocnego zaangażowania i kompetencji, model kultury popularnej – łatwej w odbiorze dzięki prostocie i przystępności treści, a także model kultury jako „naturalnego” środowiska życia człowieka, przyjmowanego biernie, dostępnego dla każdego [6].

W najszerszym ujęciu do partycypacji w kulturze zalicza się zarówno uczestnictwo w wydarzeniach organizowanych przez „świątynie sztuki”, takie jak teatr, muzeum czy opera, udział w warsztatach, festiwalach, festynach, ale również pisanie przez kogoś wierszy, publikowanie wpisów na blogu internetowym, tworzenie muzyki „garażowej” lub amatorskich filmików, bez zamiaru profesjonalizacji tej działalności. To także własny styl życia, sposób ubierania się inspirowany nowymi trendami w modzie, własny gust estetyczny, oparty na świadomym wyborze i będący wyrazem indywidualności, a objawiający się na przykład w urządzaniu mieszkania. To wszelkie aktywności podejmowane w domu, czyli między innymi oglądanie telewizji, słuchanie radia, korzystanie z Internetu. Aktywnością kulturalną są również działania podejmowane w tak zwanym wolnym czasie, a więc spotkania towarzyskie, clubbing lub wspólne grillowanie, rekreacja i wypoczynek oraz shopping, a nawet uprawianie ogrodu [7].

Z uwagi na to, że w potocznym rozumieniu kultura i uczestnictwo w niej są jednak rozumiane raczej wąsko (głównie jako *dobre wychowanie, przywiązanie do wspólnoty narodowej oraz kultura artystyczna wytwarzana przez profesjonalnych artystów [8]*), w celu oddania szerokiego, antropologicznego sensu omawianych zjawisk będziemy się tu posługiwać pojęciem „**praktyk kulturowych**” [9]. Za Barbarą Fatygą definiujemy je jako *uporządkowane (czyli uwzorowane) ludzkie zachowania, tworzące całości o charakterze autotelicznym lub instrumentalnym, porządkowane przez wewnętrznie i zewnętrznie wzorce kulturowe [10].* Autorzy publikacji *Praktyki*

kulturalne Polaków wypracowali listę typów tych praktyk. Oprócz tradycyjnie rozumianego uczestnictwa w kulturze instytucjonalnej i popularnej, jak również twórczości własnej zaliczają oni do nich m.in. życie towarzyskie, rekreację i wypoczynek, uprawianie sportu, ogrodnictwo, udział w różnego rodzaju imprezach masowych (wiece i festyny, festiwale, odpusty, procesje) oraz praktyki religijne [11].

Z uwagi na przyjętą definicję praktyk kulturowych, samą **kulturę** rozumiemy jako integralny aspekt życia codziennego, czyli

specyficzne środowisko życia człowieka współczesnego i zarazem jako federację subkultur, w której kultura popularna stanowi obecnie subkulturę dominującą w sensie ilościowym i w dużej mierze – jakościowym, a inne typy i/lub formy kultury (ludowa, wysoka, itp.) są swoistymi niszami, pozostającymi jednak w sieci wzajemnych, na ogół złożonych, relacji. To par excellence antropologiczne rozumienie kultury wyklucza jej wąskie, normatywne ujęcie, bądź jako sfery działania instytucji kultury, bądź jako sfery ograniczonej do obcowania ze sztuką i/lub z ofertą instytucji kultury w tzw. czasie wolnym [12].

Takie podejście wynika z przekonania, że tylko badanie praktyk kulturowych danej społeczności lokalnej, przeprowadzone w kontekście najszerszej rozumianej kultury, może dać wiedzę o głębszych motywacjach mieszkańców do uczestniczenia w życiu społecznym, a tym samym ma szansę przełożyć się na bardziej użyteczne rekomendacje dla instytucji kultury – niezależnie od tego, jak szeroko chciałaby ona formułować swoją ofertę.

1.3. Proces badawczy

Działania badawcze w ramach pierwszego etapu projektu zostały przeprowadzone przez zewnętrzny zespół pracowników Fundacji Obserwatorium w okresie od marca do maja 2024 roku.

1.3.1. Obszary, cele i pytania badawcze

Na podstawie wyżej opisanych celów Programu oraz oczekiwanych rezultatów przyjęliśmy następujące cele badawcze i wynikające z nich obszary badawcze:

- **Cel 1: identyfikacja zasobów i potencjału mieszkańców gminy Różan** – liderów lokalnych, samodzielnych inicjatyw kulturotwórczych, lokalnych talentów (również twórców amatorów), w tym rozpoznanie możliwości aktywizacji tego potencjału.
- **Cel 2: identyfikacja praktyk kulturowych społeczności lokalnej**, w tym określenie preferowanych przez mieszkańców form aktywności oraz motywacji do ich podejmowania.
- **Cel 3: określenie charakteru relacji Gminnego Ośrodka Upowszechniania Kultury w Różanie z mieszkańcami**, w tym

określenie, kto uczestniczy, a kto nie uczestniczy w działaniach GOUK,
określenie oczekiwań społeczności w odniesieniu do oferty GOUK,
określenie nastawienia mieszkanki i mieszkańców względem instytucji.

W obrębie każdego celu, tj. w każdym obszarze sformułowano odpowiednie pytania badawcze:

POTENCJAŁ

- Jakie samodzielne inicjatywy kulturotwórcze funkcjonują w gminie?
- Czy lokalni liderzy współpracują z GOUK? W jakim zakresie?/ Dlaczego nie?
- Jak GOUK może wspierać lokalnych liderów?

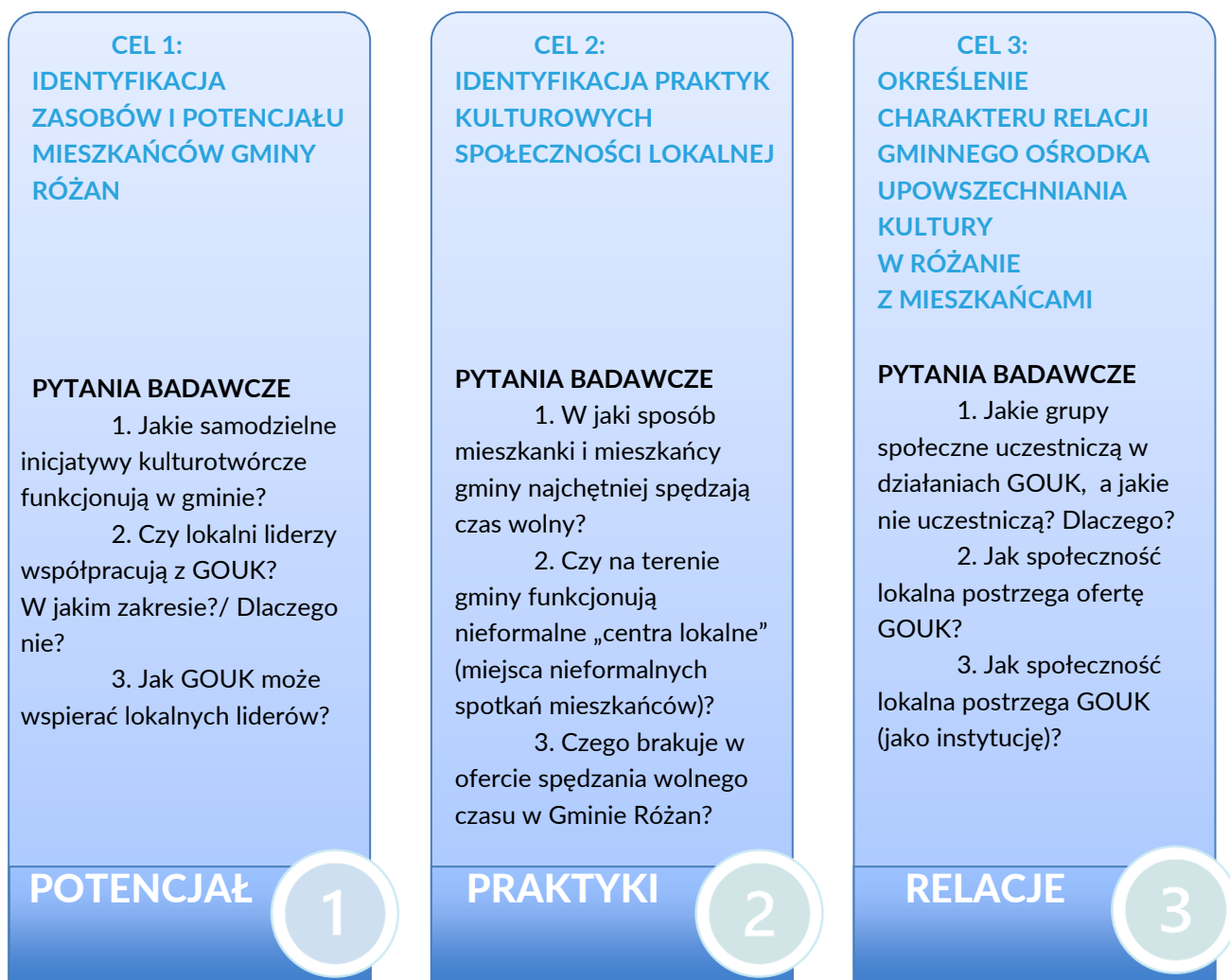
PRAKTYKI

- W jaki sposób mieszkanki i mieszkańcy gminy najchętniej spędzają czas wolny? Dlaczego (co motywuje mieszkańców do określonych aktywności)?
- Czy na terenie gminy funkcjonują nieformalne „centra lokalne” (miejsca nieformalnych spotkań mieszkańców)?
- Czego brakuje w ofercie spędzania wolnego czasu w Gminie Różan?

RELACJE

- Jakie grupy społeczne uczestniczą w działaniach GOUK, a jakie nie uczestniczą? Dlaczego?
- Jak społeczność lokalna postrzega ofertę GOUK?
- Jak społeczność lokalna postrzega GOUK (jako instytucję)?

Zestawienie obszarów, celów i pytań badawczych prezentuje schemat nr 1.

Schemat 1. Obszary, cele i pytania badawcze. Źródło: Opracowanie własne.

W trakcie badań zastosowano triangulację, tj. metodę mającą zapewnić wyższą ich jakość oraz ograniczenie błędu pomiaru. Metoda ta polega na zbieraniu danych za pomocą dwóch lub większej liczby technik, a następnie porównywanie i łączenie wyników. W ramach badań triangulacja została zastosowana zarówno na poziomie narzędzi badawczych, jak i analizy danych, w trakcie której konfrontowano informacje pochodzące z różnych źródeł. Triangulacja dotyczyła także zróżnicowanego – pod względem podejść i doświadczeń badawczych – zespołu, co umożliwiło jego członkom pełnienie wobec siebie nawzajem funkcji niezależnych obserwatorów, komentatorów i kontrolerów w zakresie realizacji badań i formułowania wniosków. Tak szeroko i na wielu polach stosowana triangulacja pozwoliła zwiększyć pewność (*reliability*), prawomocność (*validity*) i wiarygodność (*credibility*) badań oraz umożliwiła uogólnienie wygenerowanych w ich trakcie wniosków.

1.3.2. Próba i narzędzia badawcze

Na wstępie trzeba zaznaczyć, że działania badawcze były prowadzone głównie za pośrednictwem metod jakościowych (które są nastawione na wyjaśnienie badanych zjawisk, a nie na ich pomiar, tj., upraszczając, na uzyskanie odpowiedzi na pytanie „dlaczego”, a nie „ile”), z pogranicza nauk społecznych i etnograficznych. Było to podejście zamierzone, uwarunkowane specyfiką Programu Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne, którego kwintesencją jest wzmacnianie relacji instytucji z mieszkańcami. Warto ten postulat wcielić w życie już na etapie diagnozy, jest bowiem idealną okazją, aby nawiązać czy pogłębić bezpośredni dialog z mieszkańcami – w szczególności z tymi, którzy w instytucji goszczą rzadko bądź w ogóle.

W ramach diagnozy zastosowano nielosowy dobór próby (co oznacza, że nie występują tu podstawy teoretyczne do stosowania wnioskowania statystycznego). Konkretnie, wykorzystano dwie metody doboru: dobór celowy (oparty na własnej wiedzy o badanej populacji; tu: wiedzy pracowników Ośrodka Kultury) oraz wybór informatorów [13]. Obie zastosowane metody są charakterystyczne dla badań jakościowych.

Zgodnie ze wstępnym założeniem Ośrodka Kultury działania diagnostyczne miały być skierowane do wszystkich mieszkańek i mieszkańców gminy Różan, co zostało uwzględnione przy tworzeniu próby badawczej. Koncepcja badań zawarta we wniosku o dofinansowanie zdeterminowała dobór technik, którymi były warsztat diagnostyczny, badania terenowe oraz ankieta. Łącznie w działaniach badawczych wzięło udział 128 osób (schemat nr 2). Uzupełniająco przeprowadzono analizę materiałów zastanych (*desk research*).

1 WARSZTAT DIAGNOSTYCZNY Z PRACOWNIKAMI OŚRODKA KULTURY	5 WARSZTATÓW DIAGNOSTYCZNYCH ZE SPOŁECZNOŚCIĄ LOKALNĄ	ANKIETA W FORMIE ELEKTRONICZNEJ I PAPIEROWEJ	3 SPACERY ETNOGRAFICZNE
6	62	79	8

Schemat 2. Próba badawcza z podziałem na poszczególne narzędzia. Źródło: Opracowanie własne.

Szczegółowo proces badawczy przebiegał następująco:

ANALIZA MATERIAŁÓW ZASTANYCH (DESK RESEARCH)

Desk research to analiza wybranych materiałów zastanych, podejmowana w celu osadzenia danych empirycznych w zastanym kontekście.

W trakcie diagnozy analizowano zwłaszcza następujące źródła informacji:

- Strony Gminnego Ośrodka Upowszechnia Kultury w Różanie (w tym Facebook)
- Strona oraz BIP Urzędu Gminy Różan
- Strona Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Lokalnych)
- Lokalne strony internetowe i Facebook.

WARSZTAT DIAGNOSTYCZNY

Warsztat diagnostyczny oznacza tu rodzaj wywiadu grupowego zogniskowanego (*focus group interview* – FGI, tzw. fokus), prowadzonego w duchu *action research* (badania w działaniu); kluczowe w tym podejściu jest włączenie uczestników do procesu badawczego, a nie tylko sprowadzanie ich do roli obiektów poddawanych analizie.

W ramach diagnozy przeprowadzono łącznie 6 warsztatów diagnostycznych, w tym 1 z pracownikami i 5 z mieszkańcami:

- Warsztat diagnostyczny z pracownikami Ośrodka Kultury
- Warsztat diagnostyczny z seniorami
- Warsztat diagnostyczny z mieszkańcami
- Warsztat diagnostyczny z młodzieżą
- Warsztat diagnostyczny z mieszkańcami
- Warsztat diagnostyczny z mieszkańcami.

Scenariusz warsztatów z mieszkańcami obejmował część informacyjną (nt. Programu), część poświęconą praktykom kulturowym społeczności lokalnej oraz część dotyczącą lokalnego potencjału kulturotwórczego.

SPACER ETNOGRAFICZNY

Spacer etnograficzny to rodzaj badania terenowego opartego na obserwacji uczestniczącej, z elementami socjologii wizualnej oraz sondy ulicznej.

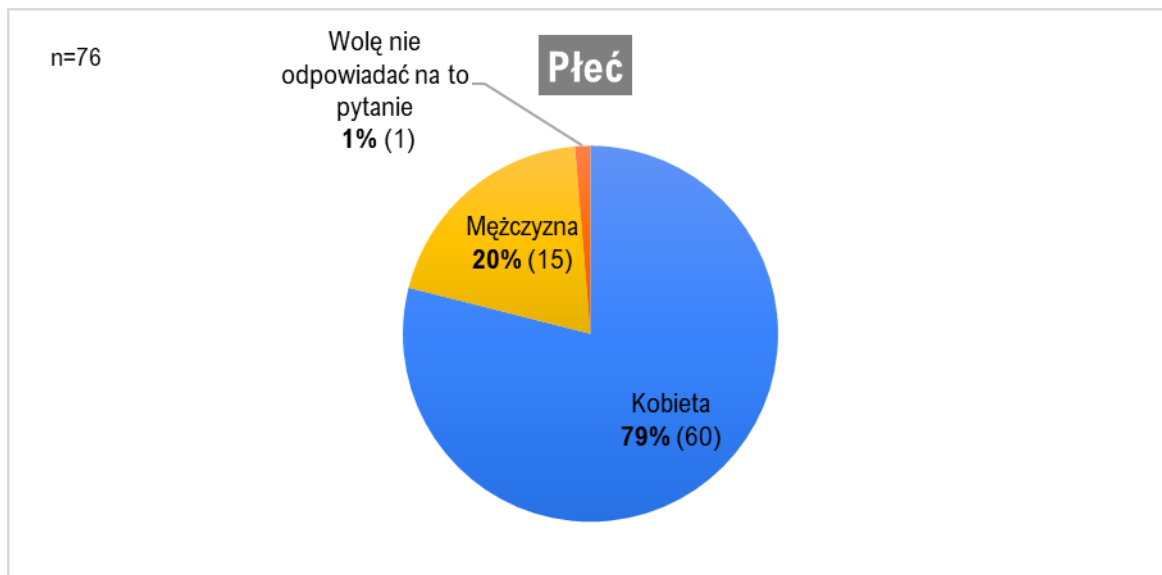
W ramach diagnozy zrealizowano 3 spacerów badawczych. W ich ramach przeprowadzono krótkie wywiady z 8 osobami, według wystandaryzowanego scenariusza. Większość rozmówców stanowiły osoby nieuczestniczące w działaniach Ośrodka Kultury.

ANKIETA

W ankiecie wzięło udział 79 osób, w tym 50 ankiet wypełniono w formie papierowej, a 29 online.

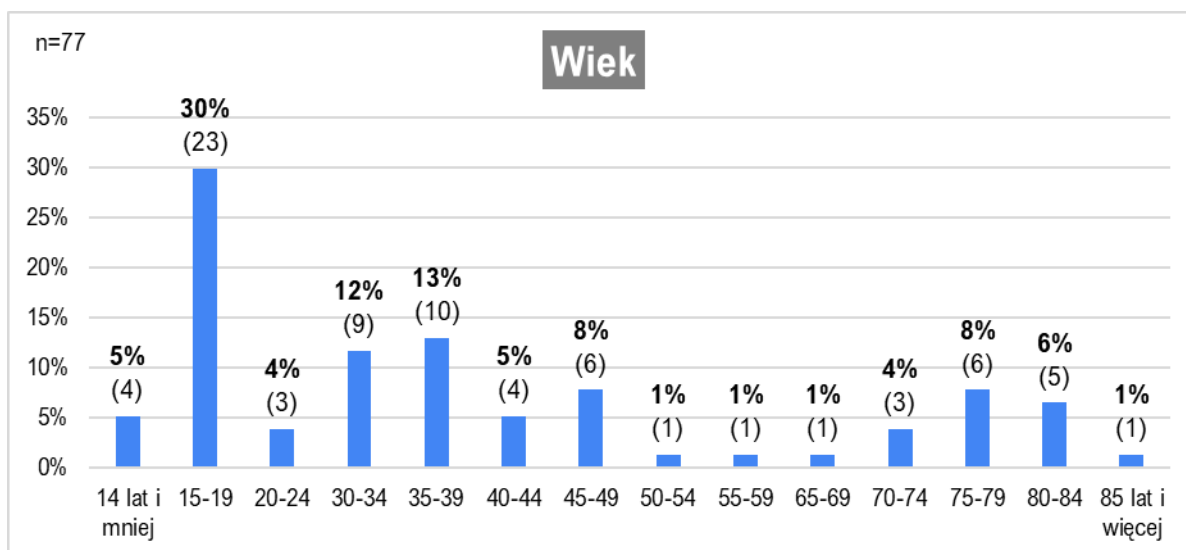
Metryczka

Zdecydowaną większość stanowiły kobiety, które reprezentowały prawie 80 proc. wszystkich uczestników ankiety.

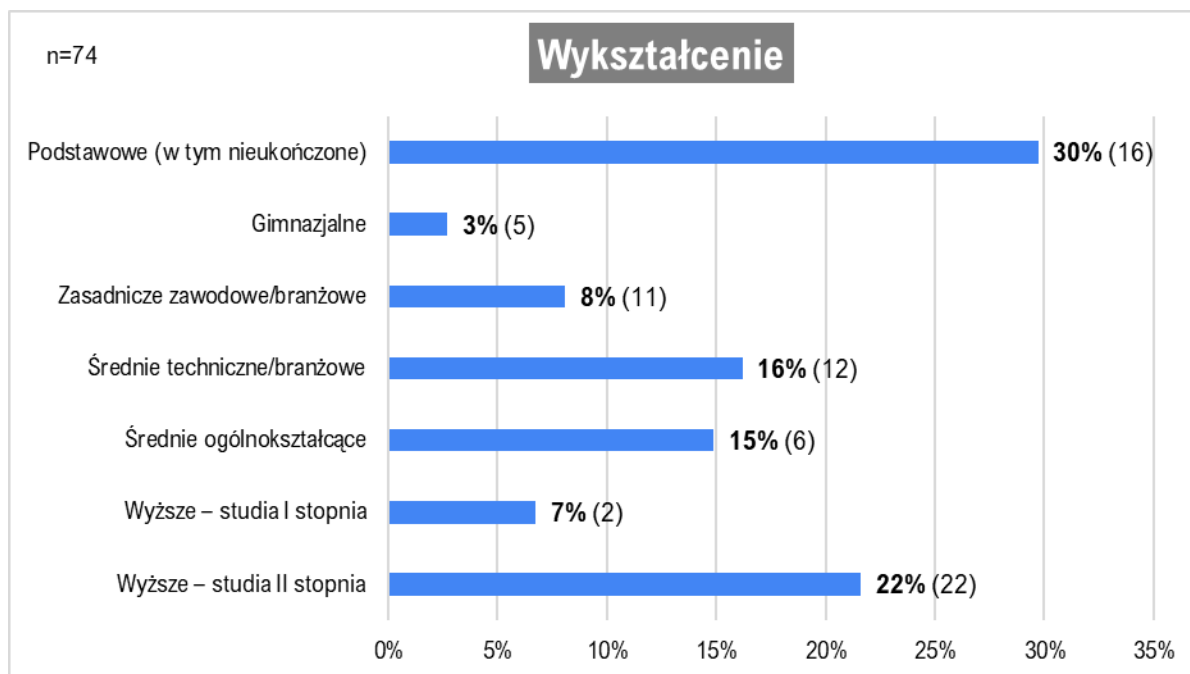
Wykres 1. Płeć respondentów. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Największą grupę ankietowanych reprezentowały osoby w wieku 15-19 lat (30 proc.). Kolejną znaczącą grupą były osoby w wieku 35-39 lat (13 proc.) oraz 30-34 lata (12 proc.).

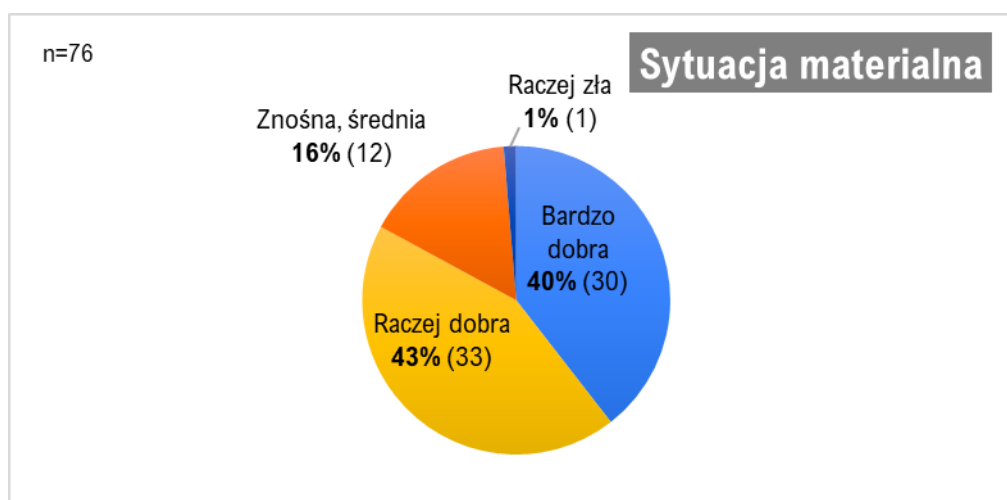
Wykres 2. Wiek respondentów. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Najwięcej respondentów (30 proc.) ma wykształcenie podstawowe. Znaczący odsetek uczestników (29 proc.) skończył studia wyższe, w tym 22 proc. studia II stopnia, a 7 proc. studia I stopnia. Około 31 proc. respondentów zdobyło wykształcenie średnie, przy czym 15 proc. z nich średnie ogólnokształcące, a 16 proc. techniczne lub branżowe. Mniejszy udział (8 proc.) mają osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub branżowym.

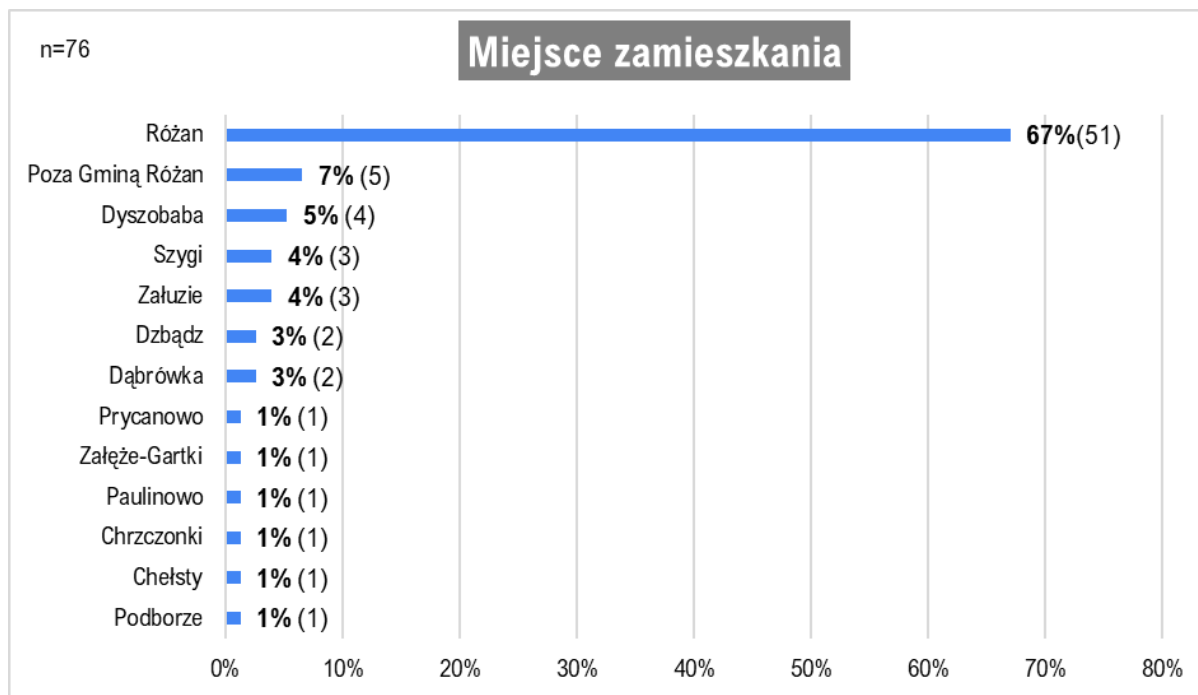
Wykres 3. Wykształcenie respondentów. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Wyniki ankiety pokazują, że większość respondentów ocenia swoją sytuację materialną jako pozytywną. Aż 40 proc. uważa, że ich sytuacja finansowa jest bardzo dobra, a 43 proc., że raczej dobra, 16 proc. respondentów ocenia swoją sytuację jako znośną lub średnią. Tylko 1 osoba uważa, że jej sytuacja materialna jest raczej zła. Nikt nie uznał swojej sytuacji za bardzo złą.

Wykres 4. Sytuacja materialna gospodarstwa domowego respondentów. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Zdecydowana większość ankietowanych (67 proc.) jest mieszkańcami Różana. Respondenci mieszkający poza Gminą Różan stanowią 7 proc. wszystkich uczestników. Wśród pozostałych miejscowości największy odsetek zamieszkuje w Dyszobabie (5 proc.), Szygach (4 proc.) oraz Załuziu (4 proc.).

Wykres 5. Miejsce zamieszkania respondentów. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Rozdział 2. Potencjał lokalny

2.1. Gmina Różan

2.1.1. Położenie geograficzne i historyczne uwarunkowania rozwojowe

Miejsko-wiejska Gmina Różan to punkt przecięcia się ważnych szlaków komunikacyjnych w północno-wschodniej części województwa mazowieckiego. Krzyżują się tutaj ważne dla całego północnego Mazowsza szlaki: Ostrów Mazowiecka – Ciechanów (i dalej w kierunku Płocka – na osi wschód-zachód: droga krajowa nr 60), a także Pułtusk – Ostrołęka – Łomża (droga krajowa nr 61). Dla Różana i jego 4327 mieszkańców ważny punkt odniesienia i znaczące centrum obszaru funkcjonalnego stanowi także powiatowy Maków Mazowiecki. Kolejnym ważnym czynnikiem kształtującym specyfikę gminy jest położenie nad Narwią i historyczna przeprawa przez tę rzekę. Wpływa to zarówno na przywołany już układ szlaków komunikacyjnych, ale także na możliwości rozwojowe miasta oraz układ osadniczy w poszczególnych sołectwach. Miasto rozwijało się przy rzece oraz najdogodniejszej przeprawie. Wysoki prawy brzeg rzeki także wpłynął na rozwijanie się układu osadniczego, a historycznie także na rozwój fortyfikacji i umocnień

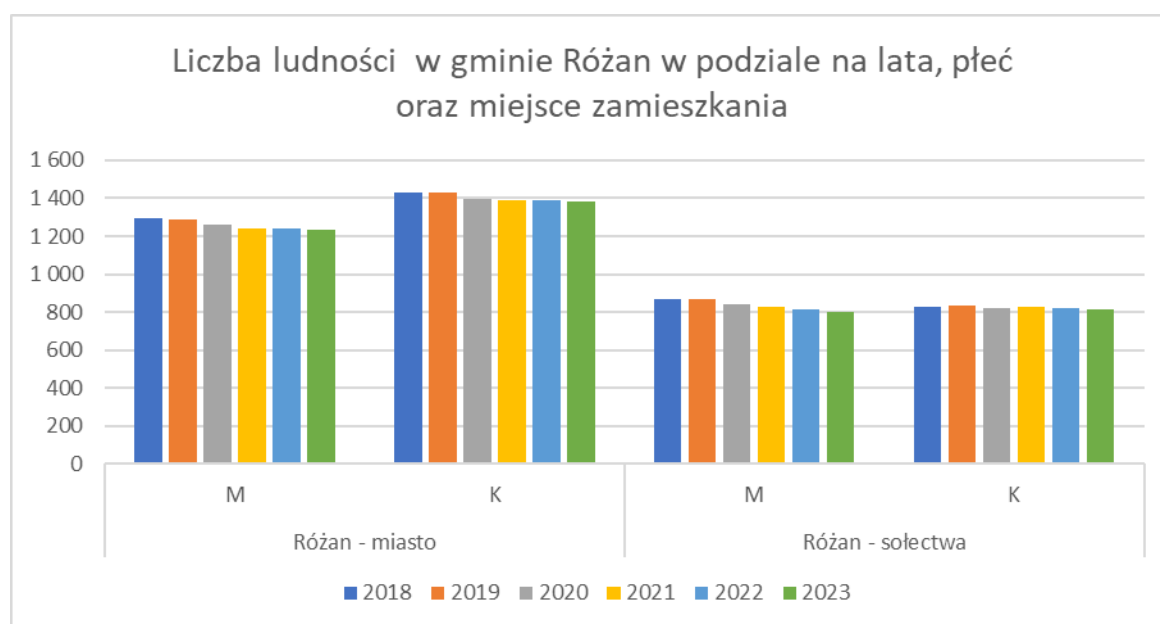
chroniących przeprawę, które do dzisiaj stanowią jeden z ważniejszych potencjałów rozwojowych gminy zarówno ze względu na swoje walory historyczne (obecnie miejsca rozrywki, edukacji i rekreacji), a także ułożenie na terenie fortów istotnych obiektów wpływających na wysokość wpływów do budżetu gminy.

2.1.2. Demografia i wyzwania rozwojowe

Liczba osób zameldowanych w Różaniu w ostatnich latach sukcesywnie maleje. Jak zaznacza urząd gminy: *Spadek liczby mieszkańców jest całkowicie nieadekwatny do ilości nowopowstających domów jednorodzinnych i wpływających do Urzędu Gminy pozwoleń na budowę*¹.

Istotnym dla wyjaśnienia tego zjawiska jest rozwój budownictwa rekreacyjnego w dolinie Narwi, a także rozwój sieci drogowej na północnym Mazowszu. Wpływa to na wzrost liczby osób, które decydują się na budowę „drugiego domu” lub wyprowadzkę „z miasta”. Wpływ na rozwój tych tendencji miała także pandemia i wywołany nią rozwój pracy zdalnej. Dla Gminy Różan oznacza to napływ nowych mieszkańców, którzy jednak nie są zameldowani i nie płacą w niej podatków, chociaż często nie wykorzystują także pełnej oferty usług publicznych.

Demografia gminy pozostaje obecnie względnie zrównoważona (choć rejestrowany ruch naturalny pozostaje ujemny – czyli liczba zgonów przekracza liczbę żywych urodzeń). 14 proc. mieszkańców stanowią osoby 70-letnie lub starsze. Natomiast osoby do 19 roku życia stanowią 21 proc. ogółu zameldowanych mieszkańców.

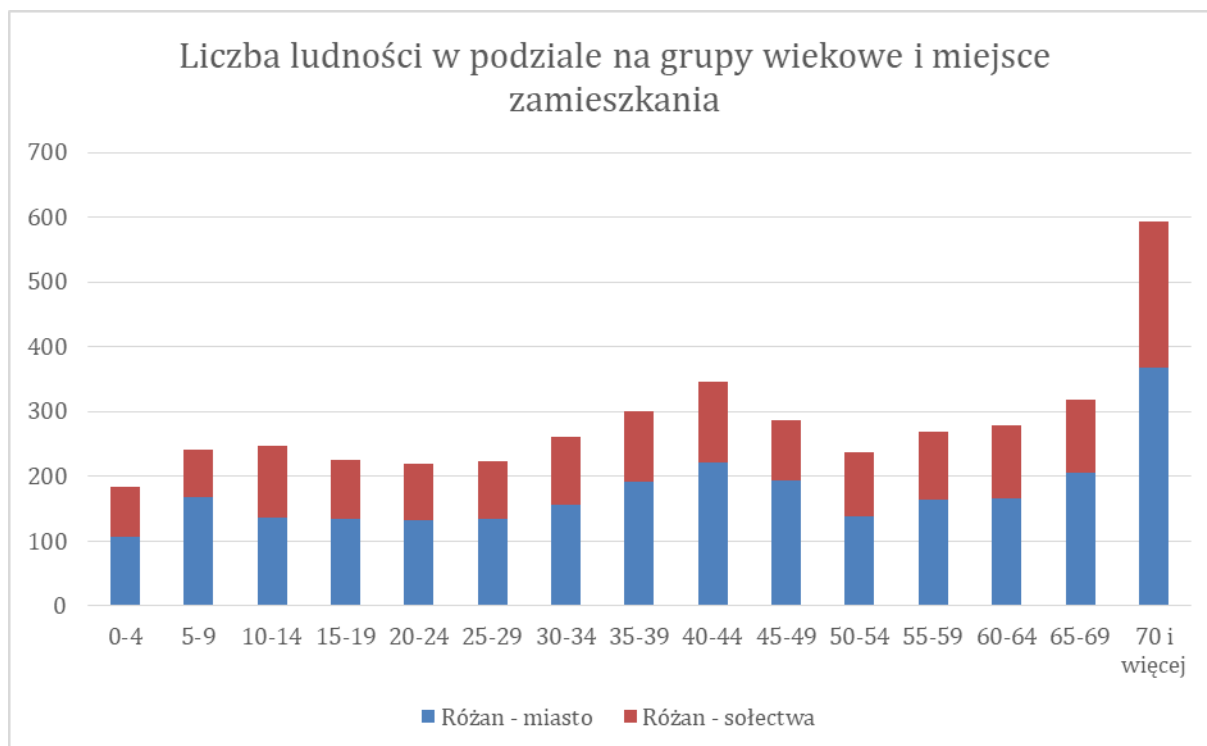

Wykres 6. Liczba ludności w Gminie Różan w podziale na lata, płeć oraz miejsce zamieszkania. Opracowanie własne w oparciu o dane BDL GUS.

¹ Za informacją ze strony internetowej Urzędu Gminy Różan [dostęp z dnia 10.06.2024].

Dynamika zmiany liczby mieszkańców w sołectwach i mieście pozostaje zbliżona, przy czym wyjątek stanowią kobiety mieszkające na obszarach wiejskich. Ich liczba spada nieznacznie. Związane jest to z nałożeniem się czynników wynikających z ruchu naturalnego (zgony/urodzenia żywe) i czynników migracyjnych (opuszczanie gminy w migracjach wewnątrz kraju i zagranicznych).

W Różanie na koniec 2023 roku liczba osób mieszkających w mieście (2616) była o 1003 osoby wyższa niż zamieszkujących sołectwa (1613). Proporcje te pozostają względnie stałe w poszczególnych grupach wiekowych.

Wykres 7. Liczba ludności w podziale na grupy wiekowe i miejsce zamieszkania. Opracowanie własne w oparciu o dane BDL GUS.

2.1.3. Organizacja usług publicznych, wychowanie przedszkolne i szkolnictwo

Na terenie Gminy Różan podstawowe usługi publiczne zorganizowane są wokół trzech typów podmiotów. Przede wszystkim są to jednostki organizacyjne gminy, zapewniające ofertę wychowawczą i edukacyjną na poziomie podstawowym. Dodatkowo instytucją oświatową jest zespół szkół średnich, których organizatorem pozostaje powiat. Usługi społeczne i pomocowe w sektorze publicznym zapewniane zostają przez Ośrodek Pomocy Społecznej. Dodatkowo gmina zorganizowała trzy kolejne podmioty, działające jednak jako odrębne osoby prawne. Dwie z nich budują ofertę kulturalną gminy. Są to: Gminna Biblioteka Publiczna, a przede wszystkim Gminny Ośrodek Upowszechniania Kultury.

Jednostki organizacyjne gminy ²	Podmioty o odrębnej osobowości prawnej
Szkoła Podstawowa im. I Dywizji Tadeusza Kościuszki w Różanie	Gminny Ośrodek Upowszechniania Kultury im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Różanie
Przedszkole Samorządowe w Różanie	Gminna Biblioteka Publiczna w Różanie
Ośrodek Pomocy Społecznej w Różanie	Zakład Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Różanie
Jednostki organizacyjne powiatu	
Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Różanie	

2.1.4 Infrastruktura czasu wolnego

Baza sportowa na terenie Gminy Różan obejmuje zróżnicowane obiekty – zapewniające zarówno ofertę sportową dla młodzieży i ogółu mieszkańców, jak również rekreację dla dzieci. Oferta ta jest także rozproszona na terenie gminy, obejmując wybrane sołectwa.

Obiekty sportowe i rekreacyjne wymieniane jako infrastruktura gminna ³
hala sportowa
stadion
boisko sportowe i plac zabaw w Różanie przy ul. Pogodnej
plac zabaw i siłownia zewnętrzna przy ul. Gdańskiej
plac zabaw przy ul. Szkolnej
plac zabaw przy ul. Szmaragdowej
boisko i plac zabaw we wsi Dyszobaba
boisko we wsi Dzbądz
boisko sportowe we wsi Mroczi – Rębiszewo
plac zabaw we wsi Szygi
boisko we wsi Chełsty
plac zabaw we wsi Podborze
plac zabaw we wsi Miłony
boisko wielofunkcyjne w Załęziu
plac zabaw w Załężu Wielkim
plac zabaw w Załężu-Sędziętach

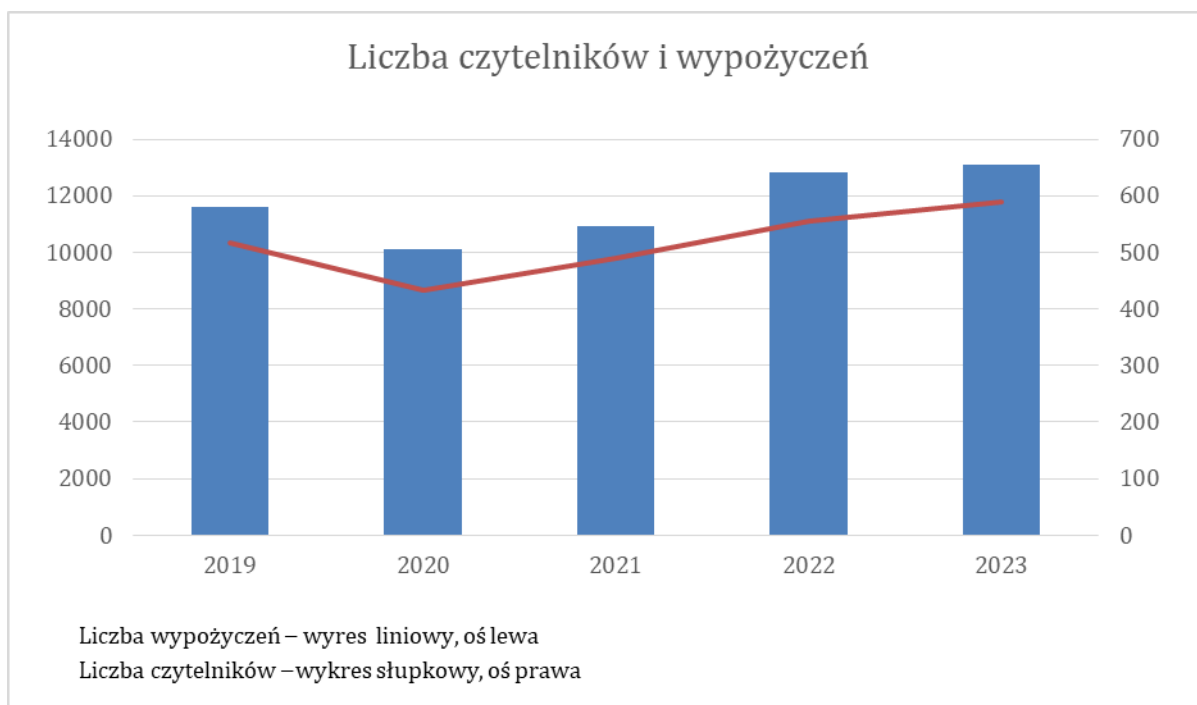
2.1.5 Biblioteki

W Gminie Różan funkcjonuje biblioteka publiczna, z której wedle danych BDL GUS skorzystało z jej oferty 654 osób. Liczba ta w ostatnich 5 latach stopniowo rośnie, z nieznacznym załamaniem w okresie pandemii. Podobną dynamikę wykazuje liczba wypożyczeń, która od 2019 do 2023 roku wzrosła o niemal półtora tysiąca (z 10 325 do 11 808 wypożyczeń). Obliczony w oparciu o te dane wskaźnik średniej liczby wypożyczeń na osobę także rośnie. Z 17,77 wypożyczeń na osobę w 2019 roku do 18,06 w 2023. W tym wypadku wzrost waha się w większym stopniu, w pięcioletnim okresie wykazuje jednak tendencję wzrostową.

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Średnia liczba wypożyczeń na czytelnika	17,77	17,14	17,93	17,34	18,06

² Za informacją ze strony internetowej Urzędu Gminy Różan [dostęp z dnia 10.06.2024].

³ Za informacją ze strony internetowej Urzędu Gminy Różan [dostęp z dnia 10.06.2024]

Wykres 8. Liczba czytelników i wypożyczeń w bibliotekach w Gminie Różan. Opracowanie własne w oparciu o dane BDL GUS.

2.2. Gminny Ośrodek Upowszechnia Kultura w Różanie

Gminny Ośrodek Upowszechniania Kultury w Różanie jest samorządową instytucją kultury. Zgodnie z § 5 *Statutu* instytucji przedmiotem działania GOUK jest zaspokajanie potrzeb i aspiracji kulturalnych społeczeństwa poprzez tworzenie i upowszechnianie różnych dziedzin i form kultury oraz sztuki profesjonalnej i amatorskiej, gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie dóbr kultury w zakresie historii miasta i gminy.

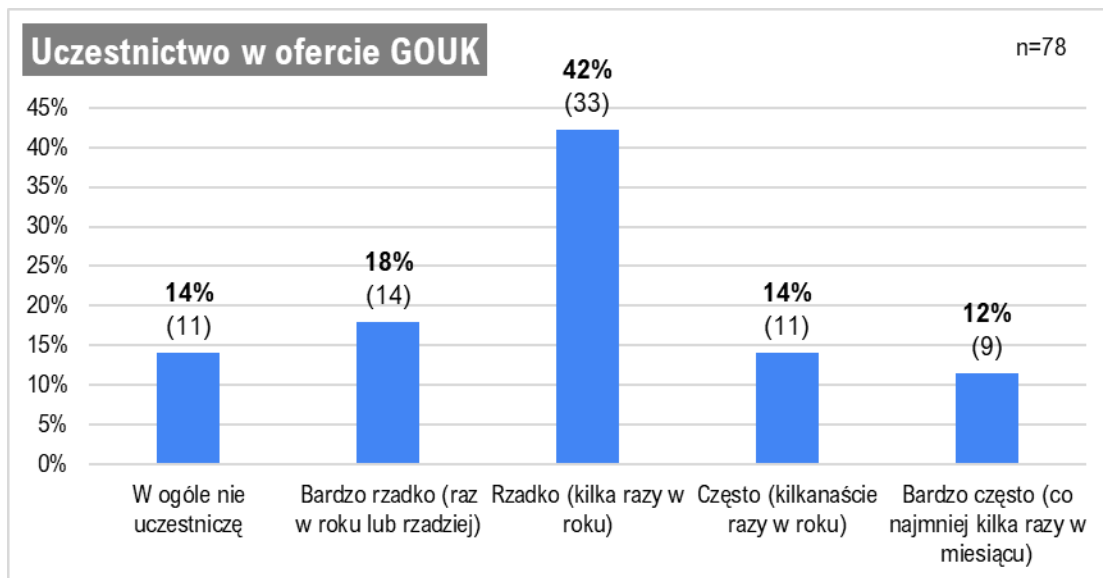
GOUK w szczególności:

- 1) prowadzi pracownie artystyczne dla dzieci, młodzieży i dorosłych;
- 2) tworzy i upowszechnia sceniczne programy artystyczne;
- 3) organizuje wystawy;
- 4) organizuje konkursy z różnych dziedzin sztuki;
- 5) organizuje koncerty, przeglądy, festiwale;
- 6) tworzy warunki do rozwoju folkloru, rękodzieła ludowego oraz rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego;
- 7) publikuje foldery, przewodniki i widokówki popularyzujące miasto i gminę.

Większość respondentów uczestniczy w wydarzeniach lub zajęciach organizowanych przez GOUK rzadko (42 proc.) lub bardzo rzadko (18 proc.). Tyle samo respondentów (14 proc.) w ogóle nie uczestniczy w ofercie, jak i bierze udział

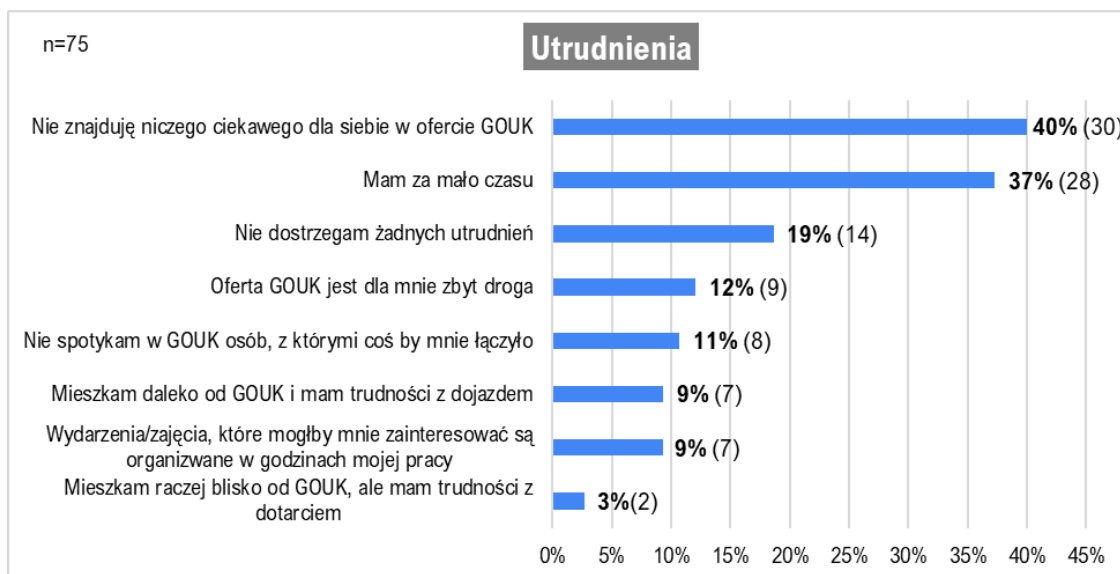
w zajęciach kilkanaście razy w roku. Najmniejszy odsetek (12 proc.) uczestniczy co najmniej kilka razy w miesiącu.

Wykres 9. Częstotliwość uczestnictwa w wydarzeniach lub zajęciach organizowanych przez GOUK.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Największymi utrudnieniami w korzystaniu z oferty są: brak interesujących zajęć, bądź wydarzeń dla respondentów (40 proc.) oraz brak czasu (37 proc.). Stosunkowo duża grupa nie widzi żadnych przeszkód w korzystaniu z oferty GOUK (19 proc.).

Wykres 10. Utrudnienia w korzystaniu z oferty GOUK. Pytanie wielokrotnego wyboru. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

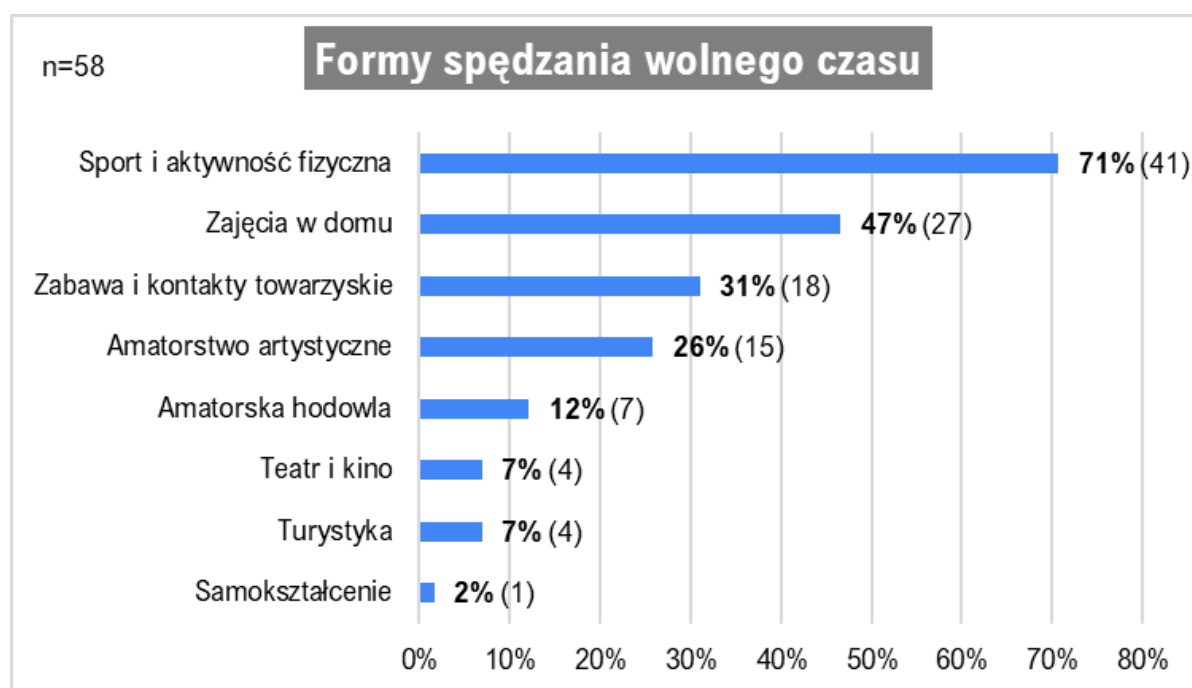
Rozdział 3. Praktyki kulturowe mieszkańców

Praktyki kulturalne

Najpopularniejszą formą spędzania wolnego czasu jest sport i aktywność fizyczna. Najczęściej wskazywana była jazda na rowerze (12 wskazań) oraz spacer (11 wskazań).

Prawie połowa respondentów (47 proc.) w wolnym czasie angażuje się w zajęcia wykonywane typowo samotnie w domu, takie jak czytanie książek (12 wskazań), słuchanie muzyki (4 wskazania), oglądanie telewizji, seriali lub filmów (4 wskazania), gotowanie (3 wskazania), relaks w domu (3 wskazania) oraz granie w gry komputerowe (1 wskazanie).

Kontakty towarzyskie i zabawa są również istotnymi formami spędzania wolnego czasu (31 proc.), podobnie jak amatorskie aktywności artystyczne (26 proc.), obejmujące wszelkie niezawodowe formy twórczości.

Wykres 11. Formy spędzania wolnego czasu przez respondentów. Pytanie otwarte. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Formy spędzania wolnego czasu	Rodzaj aktywności	Liczba wskazań
Jazda na rowerze	Sport i aktywność fizyczna	13
Czytanie książek	Zajęcia w domu	12
Spacer	Sport i aktywność fizyczna	11
Malowanie, rysowanie	Amatorstwo artystyczne	7
Spotkania ze znajomymi	Zabawa i kontakty towarzyskie	7
Ogród i działki	Amatorska hodowla	7
Spotkania z rodziną	Zabawa i kontakty towarzyskie	6
Sport (bez wskazania konkretnego)	Sport i aktywność fizyczna	4
Słuchanie muzyki	Zajęcia w domu	4
Oglądanie TV, filmów, seriali	Zajęcia w domu	4
Wycieczki	Turystyka	4
Zabawa	Zabawa i kontakty towarzyskie	4
Jazda na rolkach	Sport i aktywność fizyczna	3
Gotowanie	Zajęcia w domu	3
Kino	Teatr i kino	3
Relaks w domu	Zajęcia w domu	3
Rękodzieło	Amatorstwo artystyczne	2
Taniec	Amatorstwo artystyczne	2
Piłka nożna	Sport i aktywność fizyczna	2
Inne (pojedyncze wskazania)		
DIY, Fotografia, Bieganie, Ćwiczenia z szarfą, Aerobik, Pływanie, Gimnastyka, Jazda na nartach, Jazda konno, Sztuki walki, Nauka języka obcego, Gry komputerowe, Gry planszowe, Śpiew, Teatr, Kabaret		

Tabela 1. Poszczególne formy spędzania wolnego czasu przez respondentów, n=58. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Fort nr 4 oraz park są najczęściej wskazywanymi miejscami spędzania czasu wolnego, z odpowiednio 15 i 14 wskazaniami. Trochę mniej popularne są Hotel Avangarda wraz z restauracją (8 wskazań) oraz tereny nad rzeką (8 wskazań).

Miejsca spędzania wolnego czasu	Liczba wskazań
Fort nr 4	15
Park	14
Hotel Avangarda i Restauracja Dzika Róża	8
Tereny nad rzeką	8
GOUK	5
Stadion	5
Własny dom	4
Dzienny Dom "Senior +"	4
Place zabaw	4
Punkt widokowy	4
Siłownia zewnętrzna	3
Boiska	3
Biblioteka	2
Działki	2
Las	2
Pl. "Przy czołgu"	2
Cmentarz	1

Górka Panny Marii	1
Kebab	1
Jarmark	1

Tabela 2. Miejsca spędzania wolnego czasu na terenie gminy, n=55. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Najwięcej wskazań otrzymało Stowarzyszenie Aktywnych Pań w Załuziu (9 wskazań), następnie Dzienny Dom „Senior +” (4 wskazania) oraz zespół The OrchestRose (2 wskazania). Pojedyncze głosy otrzymał zespół Bez poręczy oraz Kabaret Rozumisz.

Osoby	Liczba wskazań
Stowarzyszenie Aktywnych Pań w Załuziu	9
Dzienny Dom „Senior +”	4
The OrchestRose	2
Bez poręczy	1
Kabaret Rozumisz	1

Tabela 3. Lokalni artyści, twórcy, n=16. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Najbardziej pożądaną przez respondentów formą wsparcia w realizacji projektów okazało się użyczenie przestrzeni przez GOUK (33 proc.) oraz wsparcie techniczne (33 proc.).

Istotna dla ankietowanych jest także pomoc w promocji (30 proc.) oraz w szczegółowym zaplanowaniu działania (30 proc.). Mniej osób oczekuje wsparcia merytorycznego (25 proc.), użyczenia sprzętu (23 proc.) czy pomocy w znalezieniu podmiotów chętnych do współpracy (19 proc.).

Największa grupa ankietowanych deklaruje jednak, że nie będzie zgłaszać projektu (39 proc.).

Formy spędzania wolnego czasu – wyniki warsztatów z mieszkańcami (pisownia oryginalna)

Warsztat z seniorami
<ul style="list-style-type: none"> • Zajęcia w domu seniora – w tym rehabilitacja, spotkania z psychologiem, zajęcia plastyczne i krajoznawcze, wspólne wyjazdy • Działki, ogród • Oglądanie TV • Tworzą programy artystyczne – skecze, piosenki • Szydełkowanie • Spacer / <i>Nordic walking</i> • Wycieczki rowerowe • Grillowanie pod altanką w domu seniora • Spotkania ze znajomymi • Siedzą na ławkach w parku

- Wyjazd nad morze organizowany przez gminę – popularny wśród seniorów

Warsztaty z mieszkańcami

- Odpoczynek
- Zajęcia w domu seniorów
- Zajęcia w GOUK dla dzieci i dorosłych
- Spacer w parku w Forcie 4
- Siłownie na dworze – podzielone opinie co do tego, czy są one używane przez mieszkańców czy nie. Prawdopodobnie niektóre są popularne, a inne stoją puste, stąd różne wrażenia. Siłownie są nie tylko w Różanie, ale też w sołectwach
- Składowisko pozostałości nuklearnych otwarte co roku do zwiedzania⁴
- Młodzież głównie interesuje sport – najczęściej widziani są na boisku, hali sportowej

Uczestnicy warsztatów wskazali też miejsca, w których spędza się czas wolny na terenie Gminy Różan (pisownia oryginalna):

- Dzika plaża – młodzież spędza czas
- Stadion, boisko – młodzież i rodzice spędzają czas
- Hotel i restauracja Avangarda – dzieci i młodzież spędzają czas
- Rynek
- Forty
- Jarmark
- Pachołki nad Narwią
- Place zabaw – dom kultury organizuje tam zajęcia wakacyjne dla dzieci w sołectwach
- Remiza
- Świetlica wiejska – są tam głównie zajęcia wakacyjne.

Ponadto uczestnicy wskazali też aktywnie działające organizacje:

- KGW
- Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Różańskiej – większość członków to osoby 40, 50+
- Stowarzyszenie Nasze Wspólne Sprawy
- Klub seniora w Domu seniora – spotkania na kawę i pogawędki
- Grupa wsparcia DDA – chętne do działania
- Klub Sportowy FC 2012 Różan – klub piłkarski, łączy wiele grup wiekowych
- Stowarzyszenie Aktywnych Pań w Załuziu – szczególnie aktywne, pierwsze wyszły z własną inicjatywą w okolicy.

Częścią badania terenowego były 2 spacer etnograficzne, które odbyły się 09 i 29 maja 2024 roku. Miały one na celu obserwację i zrozumienie specyfiki życia w Różanie, a także przeprowadzenie wywiadów z mieszkańcami. W trakcie spacerów porozmawialiśmy z 8 osobami w wieku od około 30 do 80 lat, zamieszkałymi w Różanie i okolicach.

⁴ Krajowe Składowisko Odpadów Promieniotwórczych w Różanie

Spacerory etnograficzne pokazały, że większość życia społecznego Różana koncentruje się wokół rynku. To tam mieszkańcy chętnie spędzali czas na ławkach w parku, bawili się z dziećmi, ale także korzystali z usług lokali gastronomicznych. Podczas gdy inne części miasta mogły wydawać się puste o określonych godzinach, na rynku zawsze coś się działo.

Drugim miejscem, gdzie można było spotkać wielu mieszkańców, było osiedle bloków przy ulicy Gdańskiej, a w zwłaszcza tamtejszy plac zabaw. Osiedle zapewnia więcej zieleni i poczucia intymności niż park na rynku, co może przyciągać część osób.

Pomimo deklaracyjnych zapewnień mieszkańców niewielu z nich spędzało czas w nowo odnowionym Forcie nr 4. Może to być spowodowane oddaleniem parku od głównej części miasta, ale także dat przeprowadzonych spacerów. Prawdopodobnie w weekend lub dzień wolny można by zaobserwować więcej osób w tym miejscu.

Innymi wymienionymi przez rozmówców lokalnymi centrami spotkań były siłownie na powietrzu oraz Hotel Awangarda. Tutaj również niewiele osób spędzało swój czas, co może wynikać z tych samych przyczyn, co w przypadku Fortu nr 4.

Braki i potrzeby

W trakcie działań badawczych poruszano też wątki związane z brakami w ofercie spędzania wolnego czasu w Gminie Różan oraz z potrzebami mieszkańców, zwłaszcza tymi, na które jak dotąd nie ma odpowiedzi.

Analiza materiału z warsztatów pozwala zgrupować zaobserwowane deficyty w kilka kategorii. Niektóre z tych kategorii, a także niektóre z wątków przypisanych do określonych kategorii łączą się sposób dość luźny (jeśli w ogóle) z Programem Dom Kultury+. Naszym zdaniem jednak warto je przedstawić, z myślą o przyszłym rozwoju Gminy Różan.

Mieszkańcy, z którymi rozmawialiśmy, sygnalizowali braki w **infrastrukturze** gminy.

Częstym i mającym różne odsłony wątkiem była kwestia **miejsc spotkań, integracji i rekreacji**. W rozmowach wspomniano też o pewnych brakach w zakresie **oferty kulturalnej**.

W kontekście rozważań o brakach w ofercie uczestnicy warsztatów zauważali, że czasem, nawet jeśli oferta jest, to może brakować informacji o niej. Uznano, że **nieskuteczna jest komunikacja** wydarzeń społeczno-kulturalnych.

Respondenci najczęściej wskazywali, że w ofercie spędzania wolnego czasu brakuje im kina (9 wskazań), ścieżek rowerowych (6 wskazań) oraz basenu (5 wskazań). Ankietowani podkreślali również potrzebę miejsc i form aktywności, które mogłyby przyczynić się do wzrostu integracji mieszkańców. Wskazano na brak miejsc do spotkań młodzieży (4 wskazania), sali zabaw dla dzieci (3 wskazania), kawiarni

(3 wskazania), wieczornych spotkań dla seniorów (3 wskazania) oraz wydarzeń plenerowych (3 wskazania). Po 2 głosy otrzymały także zajęcia dla różnych grup wiekowych, w tym osób w średnim wieku, dzieci i seniorów.

Braki w ofercie spędzania wolnego czasu	Liczba wskazań
Kino	9
Ścieżki rowerowe	6
Basen	5
Sklepy (Rossmann, Żabka)	4
Miejsce do spotkań młodzieży	4
Sala zabaw dla dzieci	3
Miejsce do aktywności fizycznej	3
Kawiarnia	3
Plaża	3
Spotkania wieczorne dla seniorów	3
Zajęcia dla osób w średnim wieku	2
Zajęcia dla dzieci	2
Zajęcia dla seniorów	2
Plac zabaw	2
Wydarzenia plenerowe	2
Inne (pojedyncze wskazania)	
Lodowisko, Czytelnia, Policja, Straż Miejska, Kabarety, Quest (kolejna edycja), Teatr, Wypożyczalnia rowerów, McDonald, Miejsce spotkań w GOUK, Bezpłatne zajęcia, Wyjazdy, ZOO, Restauracja, Siłownia, Zajęcia dla młodzieży, Klub, Tężnia solankowa, Wieczorki taneczne dla dorosłych, Zajęcia sportowe	

Tabela 4. Braki w ofercie spędzania wolnego czasu na terenie gminy, n=53. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Braki i potrzeby w ofercie kulturalnej – wyniki warsztatów z mieszkańcami

<p>Warsztat z seniorami</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mini zoo – miejsce, gdzie możesz zabierać wnuki • Tężnia • Problem z dojazdem do miasta bez samochodu • Brak miejsc do spędzania czasu dla osób w wieku 20+ – młodzi siedzą w samochodach na rynku, jarmarku, włączą się. Nie ma żadnego baru ani pubu, gdzie mogliby siedzieć • Turnieje sportowe – piłka nożna, koszykówka, siatkówka, turnieje siłowe – kiedyś organizowało je miasto, teraz się nie odbywają • Wieczorki dla seniorów podobne do balu seniorów • Kabaret • Koncerty z muzyką biesiadną • Nie ma liderów w sołectwach, którzy zachęciłiby ludzi do aktywności
<p>Warsztaty z mieszkańcami</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kobiety potrzebują aktywności sportowej, która pozwoli im się integrować np. zumba, taniec, najlepiej z profesjonalnymi trenerami • Dzieci chciałyby więcej zajęć sportowych

- Seniorzy chcą wyjazdów poza miejscowość, np. do teatru
- Potrzeba integracji zarówno dla dorosłych i seniorów. W integracji przeszkadza brak miejsc na jakąś aktywność lub duże odległości. Na zajęcia w GOUK też trudno dotrzeć bez samochodu, jeśli nie mieszka się w mieście
- Brakuje czegoś na rynku – jedna pani sugerowała, że siłowni na powietrzu
- Ścieżka rowerowa – aktualnie jest tylko na forcie. Jest też zaniedbana ścieżka przy rzece, ale trudna do jeżdżenia dla niektórych. Mieszkańcy nie czują się bezpiecznie, jeżdżąc po ulicy, co utrudnia dojazd do GOUK czy Fortu
- Prawie nic nie dzieje się w świetlicach wiejskich
- Potrzeba większej liczby wydarzeń w Fortcie nr 4.
- Potrzeba zajęć, wydarzeń prowadzonych przez GOUK w weekendy
- Brak miejsca na spotkania w sołectwach – nie w każdym sołectwie jest świetlica, każde ma jednak jakiś plac
- Potrzeba obozu wakacyjnego sportowego dla dzieci prowadzonego przez profesjonalistów

Pomysły

W trakcie warsztatów rozmawialiśmy z mieszkańcami także o ich pomysłach na projekty w ramach Programu. Niektóre osoby przychodziły na spotkanie już z pewną wizją inicjatywy, czasami natomiast pomysły wyłaniały się podczas burzy mózgów, łącząc różne wątki, które wypłynęły w czasie dyskusji. Zgromadzony materiał można przedstawić w postaci kilku ogólnych kategorii.

- Po pierwsze, uczestnicy warsztatów proponowali **inicjatywy o charakterze integracyjnym**.
- Pojawiły się także pomysły inicjatyw wykorzystujących **lokalny potencjał twórczy**.
- Innym typem projektów były **inicjatywy poświęcone pamięci lokalnej**.

Projekty/inicjatywy:

- Piknik integracyjny dla seniorów;
- Objazdowy teatr – seniorzy mogą stworzyć przedstawienie i jeździć po szkołach, przedszkolach;
- Dzień otwarty domu seniora – okazja, żeby pokazać, czym się zajmują, zachęcić innych, zorganizować spotkanie międzypokoleniowe.

Potencjał/inicjatywy:

- Świetlice wiejskie – odbywają się tam cykliczne spotkania, spotykają się tam seniorzy;
- Fort nr 4 – potencjał historyczny i kulturowy;
- Stowarzyszenie Aktywnych Pań z Załuzia;

- KGW – Dzbądz, Załęże Eliasze, Chełsty, Kaszewiec – organizują nabożeństwa majowe pod kapliczką, wspólne spotkania. W Kołach są głównie seniorzy;
- Zajęcia z robotyki, programowania, umiejętności technicznych dla dzieci;
- Zajęcia manualne dla dzieci – pomysł zrobienia z tego zajęć międzypokoleniowych, gdzie seniorzy pokazują manualne aktywności dzieciom, np. szycie, używanie narzędzi, garncarstwo;
- Spotkania historyczne z osobami, które żyły w tych czasach – pojawiła się propozycja żołnierzy z Monte Cassino i żołnierzy z Dywizjonu 302;
- Rozpowszechnienie wiedzy o postaciach historycznych z Różana – stworzenie miejsc pamięci, zmiana nazw ulic;
- Jarek ze Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Różańskiej jest pasjonatem przewodnikiem;
- Film o Różanie/Teledysk – reaktywowany zespół chce zrobić teledysk do piosenki, który jednocześnie promowałby Różan i jego historię. Można dołączyć do tego młodzież, która zajęłaby się nagrywaniem, warstwą techniczną;
- Zajęcia taneczne dla młodzieży;
- Wspólne pielgrzymki i jednoczesna promocja grupy wsparcia DDA;
- Ścieżka edukacyjna – rozszerzyć ją na Fort 3 i 2. Można organizować wtedy wycieczki po fortach.

Różan - Drzewo Marzeń

Mieszkańcy podczas warsztatów mieli możliwość opisać swoje marzenia, pomysły, inicjatywy itd. [na liściach, które potem przypinali do drzewa marzeń], które chcieliby by zostały zrealizowane w GOUK, ale też w ich życiu prywatnym (pisownia oryginalna).

- **Zajęcia ceramiczne**
- Żebym była szczęśliwa
- **Robotyka**
- **Zajęcia fotografii w GOUKu**
- Chciałam być mądra i chciałam pójść na konkurs matematyki (pisane przez dziecko, poprawione, żeby można było zrozumieć)
- **Zajęcia z akrobatyki dla dzieci**
- **Częstsze kina**
- **Balet dla dzieci**
- **Kino na stałe w godzinach wieczornych**
- **Zajęcia projektowania i szycia**
- Chcę mieć zdrową rodzinę

- **Koncerty muzyki**
- **Ja w GOUKu chce zajęcia akrobatyki powietrznej**
- Ja jeszcze żeby dyrektor nowe naciągi (?) kupił do perkusji
- **Kurs fotografii**
- **Fitness za darmo**
- Żeby, w przyszłości miała dobrego męża, najlepiej mojego crusha
- Ja bym chciała żeby była wata cukrowa
- **Fitness z możliwością zostawienia dzieci pod opieką Goku na kreatywne zajęcia**
- A ja bym chciał żebyście wszyscy byli szczęśliwi i uśmiechnięci i mili
- **Ja bym chciała mieć w GOUKu kino**
- **Może turniej kulinarny??**
- **Zajęcia teatralne – kółko teatralne, aktorskie**
- Proszę o szczęście i o wszystko, co będę mógł
- **Więcej przedstawień i teatrzyków dla dzieci**
- **Więcej emitowanych filmów w kinie**
- **Zajęcia związane ze zwierzętami**

Wśród respondentów badania ankietowego większość z osób wyraziła brak zainteresowania zgłaszaniem projektu oraz wsparciem ze strony GOUK. Wśród chętnych przeważały potrzeby związane z użyczeniem przestrzeni i wsparciem technicznym (po 33%) oraz pomoc w promocji działania i pomoc w planowaniu działań (po 30%).

Wykres 12. Zapotrzebowanie na wsparcie przez GOUK lokalnych liderów przy realizacji projektów w ramach DK+. Pytanie wielokrotnego wyboru. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Rozdział 4. Relacje Gminnego Ośrodka Upowszechniania Kultury w Różanie ze społecznością lokalną

W tym rozdziale postaramy się wskazać, kto uczestniczy, a kto nie uczestniczy w działaniach Gminnego Ośrodka Upowszechniania Kultury w Różanie oraz jakie mogą być przyczyny niekorzystania z oferty instytucji – zarówno te związane, jak i niezwiązane z Ośrodkiem Kultury. Spróbujemy także odpowiedzieć na pytania, jak społeczność lokalna ocenia ofertę i działania komunikacyjno-promocyjne instytucji oraz sam GOUK.

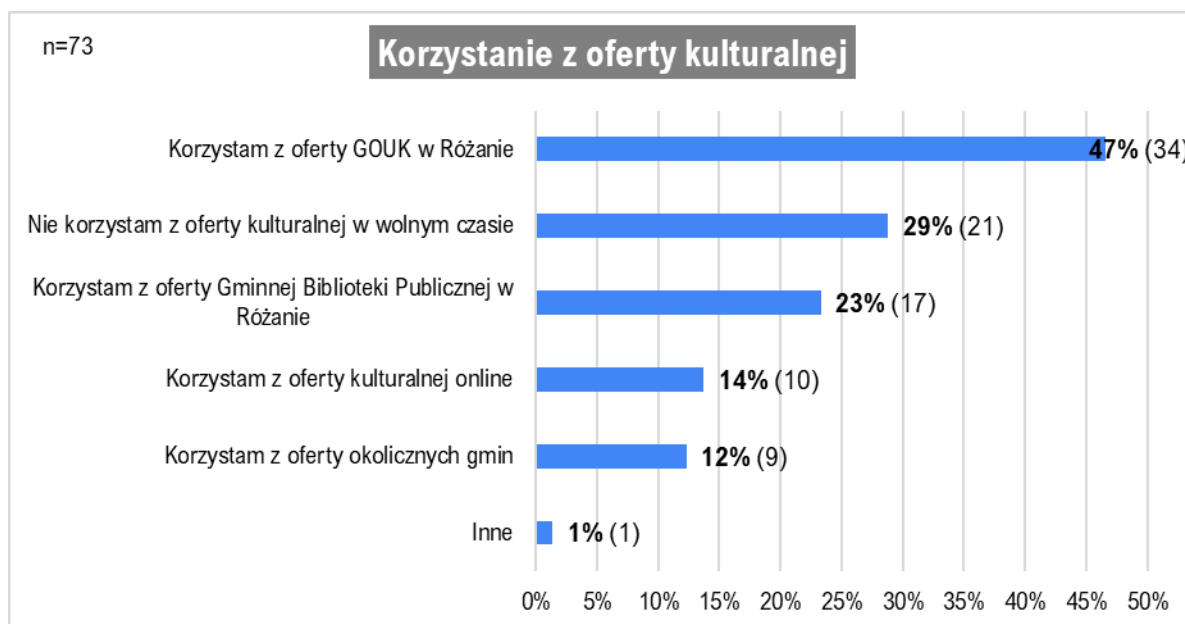
4.1. Uczestnictwo w ofercie

Większość mieszkańców, z którymi rozmawialiśmy, nie korzystała regularnie z oferty GOUK, a jeśli już, to jedynie z wybranych wydarzeń. Najbardziej znanym wydarzeniem był festyn organizowany na rynku. Niektórzy uczestniczyli w balach seniorów oraz występach filharmonii. Wiele osób brało udział w koncertach organizowanych przez GOUK.

Najczęściej proponowane inicjatywy to koncerty i festiwale muzyczne, obejmujące różne gatunki muzyczne, od disco polo, przez rock po hip-hop. Inne sugerowane wydarzenia to kabarety, przedstawienia teatralne (zwłaszcza komedie) oraz zajęcia z ogrodnictwa.

W trakcie rozmów mieszkańcy często sami poruszali temat braków, zarówno w ofercie GOUK, jak i w samym mieście. Najbardziej wyrazistym problemem był brak darmowego miejsca spotkań. Proponowano różne formy, takie jak altanka na rynku, kawiarnia czy miejsce do grillowania. Zwracano uwagę, że rynek nie jest dostosowany do dłuższych spotkań, gdyż ławki są niewygodne i brakuje stołów, przy których można by wspólnie zjeść lub grać w gry. Rynek jest także całkowicie odsłonięty, co może dawać niektórym poczucie bycia ciągle obserwowanym.

Nieco inne dane wynikają z przeprowadzonej ankiety. Prawie połowa respondentów (47 proc.) deklaruje, że korzysta z oferty GOUK. Mniej osób uczestniczy w ofercie Gminnej Biblioteki w Różanie (29 proc.), a jeszcze mniejsza grupa korzysta z oferty online (14 proc.) oraz propozycji kulturalnych okolicznych gmin (12 proc.). Istotna grupa respondentów (29 proc.) w ogóle nie korzysta z żadnej oferty kulturalnej w wolnym czasie.

Wykres 13. Korzystanie z oferty kulturalnej w wolnym czasie. Pytanie wielokrotnego wyboru. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Podsumowanie i rekomendacje

W trakcie procesu badawczego zidentyfikowano wiele osób, podmiotów, miejsc czy zjawisk, które stanowią potencjał kulturotwórczy Gminy Różan. Wskazano także na szereg wyzwań, które mogą stać na drodze do rozwoju tegoż potencjału.

Potencjał gminy stanowią przede wszystkim:

- lokalni artyści, twórcy, pasjonaci, liderzy;
- lokalne zasoby przyrodnicze, krajobrazowe i rekreacyjne;
- starsi mieszkańcy o dużej wiedzy na temat gminy (jej historii i specyfiki);
- nowi, aktywni mieszkańcy;
- kompetentna młodzież.

Wyzwania stanowią zwłaszcza:

- niewystarczająca dostępność infrastruktury, która mogłaby służyć integracji mieszkańców;
- utrudniony dostęp do oferty kulturalnej niektórych sołectw;
- przepływ informacji lokalnych (np. na temat oferty kulturalnej czy ważnych kwestii społecznych);
- brak przestrzeni informacyjnej zrzeszającej liderów lokalnych.

Na podstawie przeprowadzonej analizy oraz zidentyfikowanych potencjałów i wyzwań sformułowano rekomendacje do regulaminu naboru inicjatyw mieszkańców. Rekomendujemy, aby wesprzeć zwłaszcza inicjatywy charakteryzujące się poniższymi cechami.

Rekomenduje się zwłaszcza:

A) Inicjatywy wykorzystujące lokalny potencjał twórczy, ze szczególnym uwzględnieniem mniej znanych dziedzin kultury i sztuki

Część mieszkańców wskazywała na fakt, że w ofercie GOUK nie znajdują aktywności zbieżnych z ich zainteresowaniami. Warto więc wspierać te inicjatywy, które będą proponować działania kulturalne i artystyczne nie będące powieleniem działań GOUK, lecz czymś odmiennym. Docelowo warto część takich inicjatyw zaprosić i włączyć w bieżącą ofertę Ośrodka Kultury.

B) Inicjatywy wykorzystujące walory krajobrazowo-przyrodnicze okolicy, jak również lokalne zabytki i inne miejsca mające walory historyczne

W tym w szczególności projekty z jednej strony dokumentujące i popularyzujące lokalne dziedzictwo (w atrakcyjnej i włączającej formule), także działania na pograniczu kultury, turystyki i rekreacji (np. wycieczki, rajdy rowerowe, spacer, gry miejskie etc.), aktywnie włączające mieszkańców.

Walory krajobrazowo-przyrodnicze to kluczowy potencjał gminy. Mieszkanek i mieszkańcy chętnie podejmują aktywności w plenerze (spacery, rower, prace ogrodnicze itp.). Szczególną popularnością cieszą się tereny nad rzeką. Warto zatem brać pod uwagę ten potencjał.

C) Inicjatywy realizowane przez młodzież

W szczególności działania związane z zagospodarowaniem ich czasu wolnego, realizowane w atrakcyjnej formule oraz w miejscach/przestrzeniach, w których młodzież czuje się dobrze i lubi spędzać czas. Ponadto młodzież przede wszystkim deklaruje zainteresowania w obszarze sportu. Zatem realizowane projekty mogłyby mieć formę mieszaną – łączącą elementy sportu i kultury.

Istotne wydaje się zapewnienie młodzieży możliwości zarówno współdecydowania na etapie przygotowywania projektów, jak i aktywnego ich włączania we współtworzenie na etapie realizacji.

D) Inicjatywy o charakterze integracyjnym, umożliwiające spotkanie się, wzajemne poznanie oraz wspólne działanie mieszkanek i mieszkańców

W szczególności działania realizowane w przestrzeni publicznej, w miejscach znanych i /lub o dużym potencjale integracyjnym, w tym projekty międzypokoleniowe, włączające różne grupy społeczne i wiekowe.

Istotne dla części mieszkańców są także działania mające na celu zachowanie ciągłości przekazu międzypokoleniowego, a więc wszelkiego rodzaju spotkania z osobami starszymi – tzw. świadkami historii. Elementem takich projektów może być utrwalenie przekazu w formie audio i/lub video.

E) Inicjatywy tworzone w kooperacji, zwłaszcza przez osoby i podmioty, które do tej pory nie miały okazji ze sobą współpracować

W tym działania realizowane w poszczególnych sołectwach, wykorzystujące lokalną infrastrukturę (np. świetlice wiejskie), działania realizowane we współpracy z lokalnymi stowarzyszeniami, kołami gospodyń wiejskich i jednostkami OSP. Warto, by projekty te włączały także inne lokalne zasoby, w tym instytucje publiczne oraz podmioty prywatne.

O Raporcie

Opracowanie: Michał Bargielski, Karol Wittels, Aleksandra Tomasiak

Zespół badawczy: Michał Bargielski, Karol Wittels, Anna Szczeblewska, Aleksandra Tomasiak

Koncepcja badawcza: Fundacja Obserwatorium, <https://grupaobserwatorium.pl/>

Warszawa 2024

Bibliografia

- [1] *Regulamin Programu Narodowego Centrum Kultury Dom Kultury+ Edycja 2024*, <https://nck.pl/upload/2023/11/regulamin-dom-kultury-edycja-2024373.pdf> [data dostępu: 10.06.2024], s. 1.
- [2] *Tamże*, s. 4.
- [3] *Tamże*, s. 2.
- [4] B. Fatyga, *Słownik Teorii Żywej Kultury. Uczestnictwo w kulturze*, <http://ozkultura.pl/wpisy/297> [data dostępu: 7.06.2024].
- [5] B. Fatyga, *Słownik...*, dz. cyt.
- [6] E. Janicka-Olejnik, *Uczestnictwo Polaków w kulturze w świetle aktualnych raportów*, „Studia BAS” 2 (46), 2016, s. 57-75, [http://orka.sejm.gov.pl/wydbas.nsf/0/B471AF57F97E3F04C1257FD3003291A9/\\$File/Strony%20odStudia_BAS_46-3.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/wydbas.nsf/0/B471AF57F97E3F04C1257FD3003291A9/$File/Strony%20odStudia_BAS_46-3.pdf) [data dostępu: 7.06.2024]; zob. T. Szlendak, K. Olechnicki, *Megaceremoniały i subświaty. O potransformacyjnych przemianach uczestnictwa Polaków w kulturze*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2, 2014, s. 297.
- [7] *Tamże*.
- [8] *Tamże*; zob. R. Drozdowski, B. Fatyga, M. Filiciak, M. Krajewski, T. Szlendak, *Praktyki kulturalne Polaków*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 2014, s. 309.
- [9] W literaturze przedmiotu można spotkać określenia „praktyk **kulturalnych**” i „praktyk **kulturowych**”. W tym opracowaniu przyjmujemy to drugie brzmienie, z uwagi na to, iż przymiotnik „kulturalny” mocno konotuje przywołane wyżej, potoczne rozumienia pojęcia „kultury” i pojęć pokrewnych.
- [10] B. Fatyga, *Słownik Teorii Żywej Kultury. Praktyki kulturalne*, <http://ozkultura.pl/wpis/153/5> [data dostępu: 7.06.2024].
- [11] R. Drozdowski i in., dz. cyt., s. 21-22.
- [12] R. Drozdowski i in., dz. cyt., s. 22-23.
- [13] Tu warto wyjaśnić, że znane z badań społecznych pojęcie respondentów odnosi się do ludzi, którzy dostarczają informacji o sobie, umożliwiając w ten sposób badaczowi zbudowanie całościowego obrazu grupy, którą reprezentują. Z kolei informator jest członkiem grupy, który z takich czy innych powodów może się wypowiadać o grupie jako takiej. E. Babbie, *Podstawy badań społecznych*, PWN, Warszawa 2008, s. 212-214.
- [14] BIP Gminy Różan.